

PROMYŠLENÁ DISPOZICE - HLAVA I PATA KAŽDÉHO DOBRÉHO DOMU

„Architektura je však jako nějaká velká dutá plastika, do jejíhož vnitřku může člověk vstoupit a pohybovat se v něm.“

Bruno Zevi

Dispozice čili prostorový rozvrh stavby je problém základní důležitosti pro každého, kdo chce ve svém domě zažívat bezkolizní provoz, optimální rozmístění a zónování jednotlivých funkcí a - řečeno úhrnem - všední i sváteční život bez zbytečného otravování. V tomto smyslu ovšem dispozice rodinného domu znamená více než jeho vnější forma a vzhled. Nepromyšlená či nezdařilá vnější „slupka“ totiž většinou vadí a překáží mnohem více lidem ze sousedství či okolí, často dokonce jen několika „pošetilým“ architektům, a nám její podoba naopak může způsobovat trucovitou radost i zadostiučinění, avšak zpackaným uspořádáním vnitřního provozu atakujeme především sebe a svou rodinu. A to je, jak jistě uzná každý, věc zapeklitá. V domě by jistě mělo být i „doma“, to znamená prostředí, kde se obnovuje životní harmonie. Kvalita vnitřních prostorů tak i u rodinného domku určuje skutečnou hodnotu architektury.

Potíž tkví v tom, že abychom mohli „prožít“ vnitřní prostor domu dostatečně přesvědčivě už při jeho vymyšlení a plánování tak, jak bude vypadat ve skutečnosti, museli bychom snad sestavit model v měřítku 1:1. Vnější charakteristiky domu se jediným pohledem dají zobrazit dosti názorně, zatímco ani nekonečné množství perspektiv či počítačových vizualizací nezajistí úplné „pochopení“ vnitřku. U většiny klientů je to možné až přímou zkušeností a zřejmě to souvisí s tím, čemu se říká prostorová představivost. Architekt, u něhož se její vysoký stupeň oprávněně očekává, tu tak mívá nezastupitelnou roli, totiž dostatečně přesvědčivě popsat klientovi, jak prostor „vidí“.

Dispozice rodinného domu není zdánlivě nic příliš složitého: od vstupu přes halu ke kuchyni, jednotlivým pokojům a ložnicím, vše doplněno o nějakou tu koupelnu a WC, případně i prádelnu či komoru, k tomu zahrádka, a máme hotovo. Ve srovnání s takovou budovou Evropské komise v Bruselu či Psychiatrickou léčebnou v Dobřanech úplná banalita, že. Naštěstí v tom všem existuje rozmanitost takřka bez konce, stejně jako ve vnitřním ustrojení jednotlivých lidí a jejich nárocích na bydlení. Proto mluvit o ideálním či optimálním rodinném domě má smysl jen tehdy, dodáváme-li jedním dechem, pro jakého konkrétního člověka, pro kterou nezaměnitelnou rodinu je určitý dům plánován. Sedláčkovi budou potřebovat něco jiného než starý pan Kostelanský, ideál dobrého bydlení pro velkou rodinu Jendy Spěváčka bude úplně jiný než pro pana a paní Rohanovy, když se teď Erika odstěhovala. S úsměvem sleduji katalogové nabídky: *Ideální dům pro*

vaši rodinu ! Naše vilka Venuše - optimální rámeček vašeho života ! Nové jaro přivítejte v našem domku vašich snů zn. Sugar Honey Sweetheart !
Však to znáte...

Přesto však existují určitá dobrá pravidla či snad ponaučení, platná obecně, jejichž negování může přivodit potíže či nepříjemné rozčarování zcela spolehlivě. Pojd'me si teď o nich něco povědět při procházce rodinným domem od vstupu až do ložnice.

Hlavní vchod má být orientován v ideálním případě k severu, severovýchodu či severozápadu. To proto, že z téhle orientace pak většinou zcela přirozeně rezultuje hlavní obytná fasáda, otočená ke světovým stranám protilehlým, tzn. k jihu a jeho sousedním směrům. Řeším-li jako architekt jinou orientaci stavební parcely a polohy vjezdu na pozemek, vím, že se tu dá dosáhnout dobrých parametrů bydlení mnohem obtížněji.

Vstup by měl sestávat ze tří částí, totiž ze závětrí, zádveří a komunikační haly či chodby. Vynechání kterékoli z nich je sice možné a zhusta se tak i děje, ale doporučit to rozhodně nemohu. Nejde mi ani tolik o tepelné ztráty, které jsou v domovní dispozici bez zádveří jistě větší, jako spíše o provozní funkci jednotlivých vstupních zón. Závětrí má vstupujícího ochránit před vstupními dveřmi, v zimě třeba i zabránit navátí sněhu a také signalizovat vlastní vstup. Učinit jej laskavým a přátelským. U moderních domů s funkcionalistickými pásy proskleného parteru nebývá totiž někdy na první pohled zřejmé, kde vstupní dveře v prosklené ploše vlastně hledat, vzpomeňme třeba na Kongresové centrum v Praze. Tato „ztráta průčelí“ je ovšem v architektuře velmi tristní a jeden se musí ptát, co vlastně lze ještě obětovat všeprostupujícímu utilitarismu, když i v dokumentaci slovo „průčelí“ vyměňujeme za bezpohlavní „pohled“ docela běžně ?

Co chtít po zádveří ? Aby tu člověk měl dobrou možnost zbavit se připláště, přezout si boty a třeba i na sebe ještě naposledy před odchodem do světa tam venku popatřit v zrcadle. Aby se tu dva mohli přivítat podáním ruky a aby odsud vedly dveře nejen dále do domu, ale ovšem také do dobře větrané úložné komory či alespoň skříně s obuví... Trochu příliš požadavků na prostor velikosti kabinky chemického záchodu, kterým mnohá zádveří v českých domech pořád jsou, nemyslíte ? Michel de Montaigne v eseji Jak řídím svůj dům sice napsal: „... u sebe doma dbám na věci nezbytné, málo na okázalost“, pro „nezanedbané“ zádveří však mluví nejen dobré argumenty provozní, ale nemělo by také vstup degradovat esteticky. Domnívám se, že nese v sobě i velkou porci sociální symboliky: halda bot za vstupními dveřmi je opravdu neodpuštělná ! Jakkoli se dnes mnozí doslova vysmívají reprezentativní složce bytu a bydlení (další ji naopak bezmála adorují !), myslím, že právě vstupní zádveří má v hierarchii domovních prostor

svůj nezpochybnitelný smysl. Platí-li, že „*podle nosa poznáš kosa*“, pak jsem v pokušení napsat, že zádveří je nosem rodinného domu.

Dál následuje hala, předsiň či vnitřní chodba a to se už většinou ocitáme hluboko v ledví domu. Je komunikačním středobodem dispozice a ústí sem většina obytných pokojů na úrovni vstupu. Hala může být obytná a dokonce představovat největší prostor v domě jak do plochy, tak i do výšky. Vždy je třeba ovšem počítat s tím, že její obytná pohoda může být u četnější rodiny v každodenní kolizi právě s funkcí domovní křižovatky. Ne každého může naplňovat radostí, když si čte, studuje, obědvá či jen tak hnípá na sofátku, kolem kterého stoupá schodiště k dětským pokojům v podkroví a tudy dennodenně brouzdají všechny ty *holky z naší školky*, později *kámošky ze samošky* a *supr hustí borci*, přátelé našich ratolestí, kteří jsou na rozdíl od nás tak dokonale [*k^hu:l*]. Takový stavebník raději zapomene na mnohé filmy s Herculem Poirotem, ve kterých se skvělá hala s krbem vždy tak dobře vyjímá, a zvolí řešení sice prostorově snad méně velkolepé (hlavní obytný prostor přijde o svou vertikální dimenzi), zato určitě „klidnější“: schodiště zůstane v hale, ale bydlí se v obývacím pokoji vedle.

Ani v takto míněné hale by se ovšem nemělo zapomenout alespoň na malý stolek se dvěma křesílky jako nabídkovou možnost pro návštěvy typu listonoška s důchodem nebo sused, který přišel nabídnout vyvezení fekálií ze žumpy. Bylo by nezdvořilé nechat je stát přede dveřmi, avšak v obývacím pokoji by se nám zase asi „salašili“ až příliš dlouho...

Hala či středová chodba se často ocitají v poloze uvnitř dispozice, která je provozně nejlepší, avšak bez možnosti přímého denního osvětlení. Myslím si, že uděláme velkou chybu, spolehne-li se na světlo, přicházející sem skrz prosklené dveře jednotlivých místností. Prosklenými dveřmi do pracovny, natož do ložnice, si v těchto místnostech přivodíme zbytečné obtěžování světlem z haly, kdykoli v ní rozsvítíme. Spoléhání jen na umělé světlo zase dělá halu značně nehostinnou. Skvělé řešení: střešní světlíky. Rozptýlené denní světlo, přicházející svrchu, halu nesmírně ozvláštňuje a mnohdy jí propůjčuje atmosféru prostoru bezmála sakrálního.

Ale pojďme dál: za tentokrát prosklenými dveřmi na nás čeká hlavní obytný prostor, obvykle dnes kontinuální trojkombinace kuchyně, jídelny a vlastního obývacího pokoje (ve většině domácností by se spíše hodilo napsat *televizní pokoj*). Velmi doporučuji tyto tři základní funkce odehrát v jediném prostoru, která tak může být i u relativně malého domku sloučením podlahových ploch překvapivě velkorysá. Jinak řečeno: v samostatné jídelně o 12 m² se bude stolovat snad pouze „na svatého Dyndy“ a dříve nebo později se nám ocitne

nějaký ten pultík pro rychlé jídlo v kuchyni... Větší prostor však zasluhuje i důkladnější úvahu o jeho zónování a koneckonců i o vlastním zařízení. Architekt nám tu bude umět popsat i nakreslit zónu pro podávání jídel, zábavu, hru s dětmi, konverzaci, osobní uvolněné pohodlí, sledování televize či videa a poslech muziky, ale i třeba zónu pro vystavování sbírkových předmětů či zónu přechodu interiéru do exteriéru pro rozšíření společenských možností, koutek pro čtení, krbové sezení atd.

Občas na to sice pořád zapomínáme, ale tento prostor je samozřejmě také nejvýraznější možností představení našeho osobního stylu, což bývá dosti často předmětem mnohaletých manželských diskrepancí. Filosof Erazim Kohák píše: „*Kdyby se dnes měly moje holky vdávat, říkal bych jim: Nestarejte se o kluka, starejte se o jeho rodiče... Čím bude starší, tím víc se bude podobat otci.*“ Dodávám k tomu: *A pořádně se u nich doma porozhlédněte. Líbil by se vám takový styl zařízení vašeho budoucího bytu ?* Z lásky k partnerovi možná zpočátku mávnete rukou, důležitější vám budou připadat jiné věci. Jednou se pak ale můžete posadit do opravdu hrozného křesla, které vám bez konzultace s vámi vybrala tchyně, dát si kávu v hrnku, který přivezl švagr ze služební cesty na Ukrajinu, zahledět se na obraz, který malovala kamarádka vaší manželky - a tiše zešítet.

Interiérový návrhář vám pak bude vyprávět o stylu moderně klasickém i klasicky moderním, společenském i minimalistickém, o stylu milánské elegance, stylu evropské či japonské vesnice, stylu funky či stylu retro, možná i o stylu art deco, koloniálním stylu nebo stylu milovníka umění. Všechny budou mít své půvaby i nedostatky, ale budete mít vyhráno, jen když si ze všech těch slov, náčrtů a fotografií dokážete zařídit obývací pokoj *stylem vaší rodiny*. Poučit se neznamená kopírovat ! A nikdo na celém světě vám nemůže vnutit skleněný stůl nebo kubistický otoman, která se vám nelíbí: tohle je přece váš domov.

A`propos - právě proto, že obývací pokoj je začasť hlavní, ne-li jedinou místností v domě, kde se odehrává alespoň občas společenský život rodiny, je dobré nezapomenout na jeho propojení se zahradou. V létě bývá velmi příjemné, můžeme-li si náš dýchánek prodloužit až k zahradnímu grilu na terase. Stolovat pod pergolou či jen popíjet vychlazený rýňáček v lehátku v pozdním odpoledni při listování časopisem *Dům a zahrada* a poslechu Brahmsových Variací na haydnovské téma z aparatury uvnitř - co může být krásnějšího ?

Formát článku nás nutí pomalu opustit obývací pokoj a vydat se dál, snad tedy jen ještě jednu trochu osobní poznámku. Když se v 70. a 80. létech minulého století začalo mluvit o spojení kuchyně s jídelnou a obývacím pokojem, velmi mnozí „odvážlivci“ tu udělali jen půlkrok:

dvoumetrový otvor ve zdi mezi kuchyní a jídelnou, vyplněný jakousi skládací „harmonikou“ z koženky či rovnou z plastu, imitujícího mahagon ! Hrůza hrůz ! Pryč s tím ! Nejenže to je velmi nehezké, je to navíc i zcela nefunkční. Všechny tyto shrnovací příčky (?) či dveře (?) tak končí permanentně zamáčknuty ke straně jako lapače prachu a útulky pro přestárlé pavouky v. v.

Neshodneme-li se všichni v rodině na tom, jak zařídit obývací pokoj, zvolíme kompromis. Každý člen rodiny pak ovšem většinou dostane svou novou šanci v dětském pokoji, ložnici či pracovně. Sláva ! Nediktujme našim dětem výběr tapet pro jejich pokoje, nechme je prožít si nezprostředkovaně tohle rozhodnutí. Plakát Radůzy, R.E.M., Marilyn Mansona, Courtney Love či dokonce, Bože chraň, Jiřího Macháčka na dveřích - stávají se přece horší věci, ne ? Manželka si zařídí po svém šicí dílnu s koutem pro tai - či, strečink, kalanetiku, powerjógu, obyčejnou jógu, aerobik či cvičení podle metody Pilatesovy nebo Sedmi Tibetanů, manžel zase svou studovnu se sbírkou pivních lahví, nerostů a modelů letadel, věčně zahulenou jeho páchnoucími trabuky.

Ložnice je přirozeně také velké téma. Chtějme po ní, aby byla vždycky dobře vyvětratelná a pokud možno oddělená alespoň dvěma dveřmi od běžného provozu v domě. Je výhodné, napojíme-li ložnice na další vnitřní chodbu, která tvoří akustický filtr, a nespojujeme je přímo s halou: bude se nám tam lépe spát či odpočívat, přestože v domě probíhá třeba punkrockový dýchánek našich dětí. Orientace ložnice je individuální. Ten, kdo chodí později spát a ráno si rád přispí, upřednostní západ, ranní ptáče asi spíše východ, jsa šťastné z červencového sluníčka v půl šesté ráno.

Zbývá ještě mnoho dalších místností, obvykle označovaných jako pomocné, vedlejší či neobytné. Pro řádné fungování domu jsou však stejně důležité jako ty obytné. Čtenáře tu ale musím odkázat ke svému článku *Dům bez teroru* z loňského červencového čísla našeho časopisu, neboť mám za to, že pro dnešek jsem už jeho laskavého zájmu zneužil až až.

Ing. arch. Jan Rampich